

Zo
MAAK
je een
LEZER

Leesexemplaar

Zo
MAAK
je een
LEZER

PAMELA PAUL • MARIA RUSSO

vertaald door Lies Lavrijsen & Tine Poesen
in samenwerking met Iedereen Leest

met illustraties van Dan Yaccarino, Lisk Feng, Vera Brosgol & Monica Garwood

P E L C K M A N S

Opdracht

VAN PAMELA

VOOR BEATRICE, TOBIAS EN THEODORE, MIJN LEZERS

VAN MARIA

VOOR AUGUST LARKIN, MARIO JAMES EN DANTE NICHOLAS

© 2021, Pamela Paul, Maria Russo en Pelckmans Uitgevers nv
pelckmans.be
Brasschaatsteenweg 308, 2920 Kalmthout, België

Oorspronkelijke uitgave in de Verenigde Staten: *How to raise a reader*
© 2019, Pamela Paul en Maria Russo
© Workman Publishing Co., Inc., New York

Vertaald uit het Engels door Lies Lavrijsen en Tine Poesen.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeleenvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande en schriftelijke toestemming van de uitgever, behalve in geval van wettelijke uitzondering. Informatie over kopieerrechten en de wetgeving met betrekking tot de reproductie vindt u op www.reprobel.be.

All rights reserved. No part of this book may be reproduced, stored or made public by any means whatsoever, whether electronic or mechanical, without prior permission in writing from the publisher.

Omslagillustratie: © 2019 Jessica Hische
Illustraties binnenwerk: © 2019 Dan Yaccarino (Deel 1), Lisk Feng (Deel 2),
Vera Brosgol (pagina iii en Deel 3) en Monica Garwoord (Deel 4)

D/2021/0055/219
ISBN 978 94 6401 234 7
NUR 450, 854

pelckmans.be

facebook.com/pelckmans.be

twitter.com/Pelckmans_be

instagram.com/pelckmans.be

INHOUD

Inleiding	vii
DEEL ÉÉN: Geboren om te lezen	3
Voorlezen aan je baby	5
Lezen met peuters	15
DEEL TWEE: Een lezer kweken	41
Je beginnende lezer	43
De zelfstandige lezer	65
DEEL DRIE: De volgroeiende lezer	81
De sprong naar kinderliteratuur	83
DEEL VIER: Een leven lang lezen	105
Je tienerlezer	107

INLEIDING

Wet je nog hoe het was om als kind compleet op te gaan in een verhaal? Hoe de wereld om je heen verdween, behalve misschien de stoffige geur van een goed boek of de warme aanwezigheid van je vader op de zitzak naast je? Misschien verstopte je je wel ooit tussen de rekken van de plaatselijke bibliotheek, ondergedompeld in de eerste Harry Potter, koortsachtig bladzijden omslaand om erachter te komen hoe het nu precies zat met die Steen der Wijzen. Of misschien kun je je herinneren hoe je op je moeders schoot genesteld zat en je je voorstelde hoe het zou zijn om je dwars door een stuk chocoladetaart, een ijsje, een zure bom, een plak kaas, een stuk salami en een lolly te eten, tot je buik zo dik en rond was als die van Rupsje Nooitgenoeg? En herinner je je nog je eerste bezoekje aan het land van de Maximonsters? Was je van plan daar ooit zelf een keer naartoe te reizen, op welke manier dan ook?

Welk beeld er ook bij je opkomt, waarschijnlijk zitten er aangename associaties aan vast: een kind – jij – dat ervaart hoe heerlijk het is om gefascineerd te verdwalen in een eigen wereldje, om volkomen in beslag genomen te worden door wat je aan het doen bent, om het zalige gevoel te krijgen dat de tijd stilstaat.

Wie weet bekruipt je soms, nu je een volwassene bent die naar de volgende generatie opgroeiende kinderen kijkt, het idee dat die mogelijkheid om de tijd uit het oog te verliezen zelf verloren is gegaan. Is het voor kinderen tegenwoordig moeilijker om vrije ogenblikken te vinden waarin ze halsoverkop in een boek kunnen duiken? Is zomaar voor het plezier lezen nog wel het zorgeloze tijdverdrijf van vroeger, net zo'n mijlpaal in het proces van opgroeien als in een boom klimmen of leren fietsen? Als je dit boek in je handen hebt, is de kans groot dat je je kind de kans wilt bieden om de spontane, tijdloze, de-tijd-stilzettende geneugten van lezen te ontdekken. Je vindt het belangrijk dat je kind een relatie opbouwt met boeken en dat het geschreven woord een wezenlijk onderdeel gaat uitmaken van zijn of

haar jeugdijaren. Maar je zou willen dat er een heldere en eenvoudige handleiding bestond om je kind aan het lezen te krijgen.

Ook als je de uitgesproken ambitie hebt om van je kind een boekenwurm te maken, kan het onderwerp 'lezen' allerlei bezorgdheden oproepen. Misschien situeren die zich alleen maar tussen je oren, maar dat maakt ze daarom niet minder knagend. De stress begint vaak al op het moment dat het kind in kwestie nog met de alfabetmagneten op de koelkast speelt of verwonderd naar de letters kijkt die over het scherm paraderen in een educatieve tekenfilm. Lang voor de lagere school aan de horizon opdoemt, kunnen ouders zich al bezorgd afvragen of hun kind wel 'mee' is: is het normaal dat het het alfabet nog niet kent? En dan zijn we vertrokken: leest mijn kind wel vroeg genoeg, snel genoeg, zijn de dingen die het leest wel moeilijk genoeg? Het kan van kwaad naar erger gaan: zal mijn kind naar een goede universiteit kunnen, een goeie baan krijgen, economisch onafhankelijk worden? En dan is er natuurlijk nog de meer algemene bezorgdheid over de toekomst van de mensheid: zal de volgende generatie nog wel boeken lezen, of zullen ze urenlang mechanisch op hun elektronische toestelletjes zitten te scrollen, net zo hulpeloos vastgekleusterd als gokkers aan een slotmachine? Staat dit apocalyptische visioen onze eigen kinderen te wachten? (Rustig maar: het antwoord is nee.)

Te midden van dit alles kan het moeilijk lijken om eenvoudige, blijbeelden voor je te zien van kinderen die, wars van enige druk, puur voor de lol een boek lezen. Toch vormen dat soort beelden onze bakens, want veel van de levensdoelen die we voor onze kinderen vooropstellen blijken op volmaakt natuurlijke wijze voort te vloeien uit deze leeservaring voor het plezier tijdens hun jeugd.

Kinderen die lezen doen het doorgaans beter op school, dat klopt, maar er zijn veel meer factoren die een rol spelen. Recent onderzoek heeft uitgewezen dat kinderen die thuis lezen ook beter zijn in zelfregulatie en executieve functies – vaardigheden die ertoe bijdragen dat we ons gelukkiger voelen en ons beter staande kunnen houden in het leven, zoals impulscontrole, volgehouden aandacht, doelen stellen en uitzoeken hoe die gerealiseerd kunnen worden. Het stoomt ze als het ware 'klaar voor het leven'. Door deelgenoot te worden van het leesleven van je kind – door je doelgericht tot ambitie te stellen een lezer op te voeden – help je hem of

haar iemand te worden die zijn lot in eigen handen kan nemen.

Op school leren kinderen dat ze *moeten* lezen. Thuis leren kinderen dat ze mogen lezen omdat ze het *willen*. Ze leren er *graag* lezen. Het is altijd opvallend wat er gebeurt als een kind zelf voor een activiteit kiest. De stemming is lichter. De doelgerichtheid van het kind lijkt vanzelf te komen, ongedwongen en oprecht. Er is zichtbare gretigheid in plaats van weerstand en tegenstribbelen. Laten we het langetermijnproject – een lezer maken van je kind – dus vooral niet zien als een verplichting, maar als een kans op een prachtig avontuur voor je kind en je gezin. Je bemoeidigende rol als ouder is op vele vlakken boeiender, fijner en minder vastomlijnd dan die van de school, die moet focussen op fonetische aspecten, toetsen en het halen van leerdoelstellingen.

Het is onze hoop dat dit boek kan dienen als steun, bevestiging en inspiratiebron, niet alleen voor jou als ouder maar ook voor je eigen traject als lezer. We willen je de liefde en waardering die je nu al hebt voor boeken en literatuur helpen voeden, of je die nu als kind met de paplepel ingegoten kreeg of pas later ontwikkelde. We hopen dat je dit boek nuttig zult vinden, maar ook leuk, net als lezen leuk is. Wij van onze kant hebben ons uitstekend vermaakt terwijl we onze beste adviezen en ideeën verzamelden, en in het bijzonder onze favoriete boekentips. Omdat we zelf allebei drie kinderen hebben en iedere dag met boeken werken (ja, we beseffen dat we bofskonten zijn), zijn we jaren aan een stuk ondergedompeld in de kinderboeken.

Of je dit boek nu in handen hebt als aanstaande ouder, ervaren ouder, grootouder, leraar of andere betrokken opvoeder, we hopen dat je er ideeën, inspiratie, aanmoediging, en misschien zelfs opluchting uit kunt putten. En dat je het keer op keer opnieuw uit de kast haalt, als geruststelling of geheugensteuntje, of om door te gaan naar het volgende deel, als je kind een nieuwe fase in zijn of haar leesleven inzet. We hopen vooral dat je kinderen het op een dag vastpakken en doorbladeren met een gevoel van herkenning en dankbaarheid. Misschien willen ze het zelf houden om het met hun eigen kinderen te delen. Want iedereen denkt graag terug aan de voldoening, het plezier en de bijna euforische opwinding die we voelden toen de wereld van de letters, en daarmee de hele wereld, voor ons openging.

Noot van Maria

En herinnering: ik zit op het bed van mijn zesjarige zoon, tussen hem en zijn zus van acht en een half in. ‘Het is een Zeeslang! Het is een Prook! Het is een Brontosmoes!’ lees ik. Allebei schateren ze het uit. Ik ga door met het verhaal van James Henry Trotter en zijn insectenvrienden die de stad New York de stuipen op het lijf jagen met hun reuzenperzik, die op de spits van het Empire State Building is beland. “Dat is een Knor!” gilde de commandant van de brandweer. “Ik wéét dat het een Knor is!” Daar pauzeer ik, en we proesten alledrie tegelijk: ‘Ik wéét dat het een Knor is’, keer op keer, tussen de lachsalvo’s door.

Het exemplaar van Roald Dahls *De reuzenperzik* dat ik aan hen en later aan hun jongere broertje voorlas, stamde uit mijn eigen kindertijd: ik had het op mijn zevende cadeau gekregen van een vriend van de familie. Het stofomslag is spoorloos verdwenen, maar zodra ik de verbleekte oranje linnen kaft zie, voel ik me meteen weer het kind dat las over die arme geluksvogel van een James en zijn afschuwelijke, opwindende avonturen. De details van het verhaal lijken wel in mijn diepste wezen gegrift. Ik beschouw het als een ongelofelijk geluk dat ik er als ouder naar kan terugkeren en het met mijn kinderen mag delen. Je zou kunnen zeggen dat deze herinneringen pure liefde uitstralen.

Ouder zijn is stresserend. *Mens* zijn is stresserend. Maar ik heb ontdekt dat ik zelfs op de moeilijkste momenten, op de zwaarste dagen, meestal naar een boek kan grijpen en me daardoor beter voel, weer tot mezelf kom. Op dagen dat ik het gevoel kreeg dat ik mijn kinderen niets meer te bieden had, kon ik naast hen gaan zitten en een boek openslaan. We begonnen te lezen, en op slag zag de wereld er heel anders uit.

Soms, als mijn gedachten vastlopen in gepieker over de problemen waar mijn kinderen nu of later mee geconfronteerd kunnen worden, over de vraag of mijn man en ik wel de juiste weg met hen zijn ingeslagen, hou ik mezelf voor dat ieder boek dat ze gelezen hebben of dat aan hen is voorgelezen sporen heeft nagelaten, potentiële herinneringen, en dat al die herinneringen met elkaar verweven raken en vanzelf weer naar andere goede dingen leiden. Mijn persoonlijke ervaring met *De reuzenperzik* is daar voor mij het beste bewijs van.

Toen mijn kinderen elf, acht en drie waren, veranderde ons leven

drastisch doordat we van Californië naar New York verhuisden en ik als kinderboekenredacteur ging werken voor *The New York Times*. Steeds meer boeken stroomden ons huis in en uit. Mijn kinderen werden mijn testpubliek, een rol die ze soms met plezier vervulden, soms met tegenzin, en soms ook vierkant weigerden. Het kan best zijn dat ze nog wel het meest genoten hebben van verhalen die niets met mij te maken hadden: zo nam een leerkracht me ooit apart om te zeggen dat mijn dochter die dag tijdens het stille leesuurkje had gehuild bij *De boekendief*, sleepte mijn oudste zoon overall een boek achter zich aan – het stripverhaal *Bone* van Jeff Smith – dat hij las in de auto, in restaurants, in de wachtkamer van een dokter, en herinner ik me hoe mijn jongste zoon het op zijn zevende uitbrulde van enthousiasme toen de boeken die hij had gekocht op de boekenmarkt van zijn school eindelijk aankwamen.

Mijn eigen onderdompeling in de kinderboekenwereld was trouwens ook zowel een dagelijkse bron van vreugde als van uitdagingen. Ik lijk soms wel eindeloos door kinderboeken te grasduinen, zet sommige in de kast en haal andere er weer uit tot mijn schouders er pijn van doen en mijn ogen scheel staan. Hoe kunnen het er zo veel zijn? Hoe kan ik ze ooit allemaal de aandacht geven die ze verdienen? Maar dan gebeurt het: ik maak een doos open, vind een stapel kartonboekjes van (de in de Verenigde Staten immens populaire kinderboekenmaker, red.) Sandra Boynton en zie levendig voor me hoe mijn dochter als peuter op mijn schoot kroop en ik haar op een paarse zitzak voor de honderdste keer voorlas: ‘De koe zegt boe, het schaap zegt baa, drie blije biggen zingen...’ en mijn dochter roept: ‘La la la!’

‘Iedere minuut die je voorleest aan je kinderen betaalt zichzelf later in miljoenvoud terug,’ schreef auteur George Saunders ooit, ‘niet alleen omdat ze het heerlijk vinden dat je hun voorleest, maar ook omdat jij jaren later, als ze zijn uitgevlogen, zult terugdenken aan die rustige avonden dat je bij hen in bed kroop, dat er geen ander geluid te horen was dan het ritselen van de bladzijden, als gezegende ogenblikken – dat garandeer ik je.’ Een lezend gezin grootbrengen is een lange, voldoening schenkende tocht, en ik hoop dat dit boek jou en de kinderen in je leven zal helpen om jullie persoonlijke reisweg uit te stippelen.

Noot van Pamela

Ik was zo'n kind dat altijd met haar neus in de boeken zat, iets wat destijds niet altijd ontzettend op prijs werd gesteld. Ik was verlegen, blonk niet uit in muziek, tekenen of sport, en voelde me vooral thuis in boeken. Het leven in een boek leek me vaak beter dan het leven daarbuiten, dat voor mijn gevoel vol bedreigingen zat, waarbij je niet eens een fatsoenlijke voorafspiegeling kreeg. Ik besepte toen niet dat precies boeken me zouden wapenen met de kennis en vaardigheden die ik nodig had om me zodra ik de moed bijeen had geschraapt buiten te wagen; ze leerden me risico's te durven nemen. Lezen is voor mij altijd een reddingsboei geweest.

Het mag dan ook geen verrassing heten dat ik met alle liefde meewerk aan een boek dat kinderen wil helpen opvoeden tot lezers, omdat daar vier van de dingen waar ik het meeste om geef in samenkomen: kinderen, boeken, ontwikkeling en ouderschap – vier dingen die voor mij onlosmakelijk verbonden zijn. Zelfs mijn visie op het ouderschap is gevormd door boeken. Ik ben zo iemand die altijd heeft geweten dat ze kinderen wilde, hoe meer hoe liever. Als ik probeer te bedenken waar die droom vandaan kwam, zie ik dat de wortels ervan liggen in de boeken die ik als kind graag las: de vijf kinderen uit de *All-of-a-Kind Family*-boeken, de vier uit *Little Women*, of de twaalf uit *Cheaper by the Dozen*.

Niet verwonderlijk draaiden veel van mijn fantasieën over een groot gezin om voorlezen. Warmpjes samen onder de dekens met *Alice in Wonderland*. Gezellig bij het flakkerende schijnsel van de open haard. Gefluisterde spookverhalen bij het licht van een zaklamp. Ik keek ernaar uit de verhalen waarvan ik hield met mijn kinderen te delen, en dankzij hen weer nieuwe te leren kennen.

Ik ging er altijd van uit dat mijn kinderen lezers zouden worden – ik stond in ieder geval geen moment stil bij de mogelijkheid dat dat níét zo zou zijn. Hoewel ik weet dat kinderen verschillen van hun ouders (bij de mijne is dat absoluut het geval), leek het me onmogelijk dat ze niet zouden deelnemen aan deze familietafereelen. Zelfs in praktisch opzicht kon ik me dat niet voorstellen: waar zou ik heen moeten met alle kinderboeken die ik sinds mijn eigen jeugd had opgespaard (verfomfaaide exemplaren van *Licht op zolder* van Shel Silverstein, het verzamelde werk van Frances Hodgson Burnett)? Of de klassieke hardcover Dr. Seuss-uitgaven die ik had gekocht

toen ik in de twintig was, zo vrijgezel als maar kon en nog lichtjaren verwijderd van het ouderschap?

Gelukkig bleek die aankoop, net als de oude exemplaren die ik had bewaard, niet voor niets te zijn geweest. Veel ouders hebben goede redenen om op te scheppen met de talenten en vaardigheden van hun kinderen. Mijn eigen kinderen zijn zeker niet perfect, en lang niet overal goed in. Maar ik durf te zeggen dat ze alle drie, nu tussen de negen en de dertien jaar oud, enthousiaste lezers zijn. Eigenlijk zijn ze zelfs veel betere lezers gebleken dan ikzelf: ze zijn avontuurlijker dan ik op hun leeftijd, herlezen boeken vaker en zijn onverzadigbaarder. Ze vinden hun arme moeder erbarmelijk traag en verstrooid. ‘Ben je nu nog steeds op die bladzijde?’ vragen ze, als ik na een lange dag traag en verstrooid naar mijn boek zit te turen.

Ik vind het niet erg. Ik vind het niet erg dat ze de bladzijden sneller omslaan dan ik en dat ze me af en toe negeren als ik hen aan tafel roep, omdat ze hun hoofdstuk willen uitlezen. Ik vind het helemaal niet erg, omdat ik weet dat, wat het leven daarbuiten ook voor hen in petto heeft, ze er klaar voor zullen zijn, dankzij de verhalen in die boeken. Ze zullen verhaallijnen en plotwendingen en happy endings begrijpen. Ze zullen verstand hebben van karakterontwikkeling en onderliggende thema’s en verdrietige eindes, dat ook. Door de boeken die ze hebben gelezen, zullen ze beter weten van welke verhalen ze deel uit willen maken, over het soort personage dat ze willen zijn. Ze zullen beter in staat zijn om situaties te lezen, contexten te begrijpen en betekenis te zoeken als ze met iets schijnbaar onbegrijpelijk geconfronteerd worden. Ze zullen weten hoe ze de belangrijkste elementen uit een verhaal moeten halen en op basis waarvan ze conclusies kunnen trekken. Ze zullen mensenkennis hebben en zichzelf en anderen kunnen situeren in de wereld. Ik hoop dat boeken ook voor hen een reddingsboei zullen zijn, en dat ze hun verhalen met anderen zullen delen.

Noot van de Nederlandstalige uitgever

De ene lezer is de andere niet, en die leuze moeten we ook meenemen in vertaalwerk. Zeker als het over boeken óver boeken gaat. Hoewel Maria Russo en Pamela Paul zich in hun aangehaalde voorbeelden geenszins

beperkten tot de Engelstalige literatuur, was in de oorspronkelijke uitgave van dit boek geen enkel Nederlandstalig werk te vinden. Literaire vertalers Lies Lavrijsen en Tine Poesen voegden daarom her en der boeken toe die bekendheid genieten in ons taalgebied. Daarnaast konden we rekenen op de expertise van Iedereen Leest, de referentieorganisatie rond lezen en leesbevordering, om ook aanvullingen te doen. We hebben dit boek niet alleen vertaald naar het Nederlands, maar waar nodig ook hertaald naar onze context.

In de oorspronkelijke uitgave van dit boek werd elk hoofdstuk afgesloten met een uitgebreide boekenlijst. Om in de voorgeschotelde suggesties voor Nederlandstalige lezers een evenwichtige en vooral blijvend actuele mix van titels te bewaren, is ervoor gekozen om deze overzichten te vervangen door een verwijzing naar www.boekenzoeker.be, een initiatief van Iedereen Leest. Boekenzoeker helpt iedereen tussen 0 en 18 jaar bij het kiezen van een boek aan de hand van verschillende zoekcriteria. Het platform werkt met een onafhankelijke redactie die het groeiende boekenaanbod in het oog houdt en daaruit een diverse en boeiende keuze maakt.

We hopen dan ook dat ons zorgvuldige vertaalwerk voor jou een bron van inspiratie en motivatie mag zijn, zoals *How to raise a reader* dat vandaag al voor velen is. Zodat we samen de volgende generatie Matilda Wurmhouts, Alexander Duberries, Hermelien Griffels of Bilbo Baggins kunnen grootbrengen – stuk voor stuk lezers uit boeken die we graag gelezen hebben.